

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Н. В. Сментина

“___” грудня 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Державне регулювання запобігання банкрутства підприємств регіону

(на прикладі Одеського регіону)»

Виконавець:

студент групи М 12 VI курсу

ЦЗФН

Мазур Б.І. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Гейко Л.М. _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ	
1.1. Сутність банкрутства	6
1.2. Види банкрутства підприємств та його чинники	9
1.3. Процес визначення неплатоспроможності підприємства	16
1.4. Характеристика процедур, що застосовуються до потенційного підприємства-банкрута.....	24
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	
2.1 Загальна характеристика Одеського регіону.....	33
2.2. Аналіз рівня банкрутства підприємств в Одеському регіоні.....	36
2.3 Аналіз причин банкрутства підприємств в Одеському регіоні	46
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ	
3.1. Удосконалення правового регулювання запобігання банкрутству підприємств.....	52
3.2. Впровадження економічних засобів запобігання банкрутству підприємств.....	59
3.3. Зарубіжний досвід запобігання банкрутству підприємств.....	66
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
Додатки	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Поняття банкрутства органічно притаманне сучасним ринковим відносинам, а особливо пов'язане з нестабільними економічними процесами і явищами, які якраз і притаманні економіці України. Воно характеризує неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди.

Проблеми визнання суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності банкрутами насамперед обумовлюються здійсненням в Україні з початку 90-х років широкого спектру економічних перетворень, покликаних забезпечити перехід від застарілих адміністративно-командних до сучасних ринкових методів регулювання відносин товаровиробників усіх форм власності як між собою, так і з державою.

В умовах формування і становлення ринкових відносин без банкрутства не обходиться. Воно поширене не лише в країнах, що розвиваються, а й у державах із розвинутими ринковими відносинами. Тому така тема, як банкрутство підприємств, на сьогоднішній день є досить актуальною.

Актуальність полягає ще й в тому, що велика частина новостворених підприємств, і навіть тих, які працюють вже тривалий час, банкрутують через одні і ті ж причини, які носять постійний характер, що потребує нового підходу для запобігання такому явищу як банкрутство не тільки з боку суб'єктів господарювання, а перш за все – держави.

Дане дослідження дозволить провести актуальні шляхи запобігання банкрутству підприємств в Україні, в тому числі і в Одеському регіоні, враховуючи реалії сучасної економіки країни.

Аналіз основних досліджень і публікацій показує, що довкола проблеми банкрутства зосереджена значна кількість науковців як економічної, так і юридичної сфери. Зокрема, даній проблемі присвятили свої роботи такі вчені-економісти, як Є. М. Андрущак, О. Я. Базилінська, І. О. Бланк, О. А. Бурбело,

М. С. Лосєва, В. О. Подольська, Л. С. Ситник, О. О. Терещенко, А. Д. Шеремет, Н. П. Шморгун. Не меншу увагу питанню банкрутства приділяли представники юридичної науки, зокрема, О. М. Борейко, В. А. Бортняк, В. В. Джунь, Л. М. Ларіонова, Б. М. Поляков, В. В. Степанов, А. С. Яблонська та інші.

Метою роботи є дослідження теоретико-методологічних та практичних аспектів регулювання запобігання банкрутства підприємств в Україні та Одеському регіоні.

Відповідно до мети поставлені наступні **завдання**:

- розкрити поняття, складові та основні аспекти понять банкрутства та неплатоспроможності.
- дослідити порядок визначення ознак неплатоспроможності підприємства.
- розкрити передумови, причини і фактори виникнення такого явища як банкрутство підприємств.
- визначити процедури, які можуть бути застосовані до підприємства-банкрута.
- охарактеризувати економічний потенціал Одеського регіону.
- продіагностувати стан банкрутства підприємств в Одеському регіоні та систематизувати причини виникнення такого явища.
- розкрити процес удосконалення механізму запобігання банкрутству підприємств.
- вивчити зарубіжний досвід у сфері запобігання банкрутству підприємств.
- із врахуванням зарубіжного досвіду, визначити шляхи запобігання банкрутству підприємства в Одеському регіоні.

Об'єкт дослідження – процес банкрутства підприємств в Одеському регіоні.

Предмет дослідження – теоретичні та прикладні аспекти запобігання банкрутству підприємств.

Методи дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності застосовувався широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів

дослідження: діалектичний метод, метод узагальнення – для уточнення трактування поняття «банкрутство», «неплатоспроможність», метод аналізу і синтезу – при дослідженні причин виникнення стану неплатоспроможності підприємств; абстрактно-логічний – при вивченні публікацій, при визначенні перспективних напрямків перетворень в економіці; економічного аналізу – для діагностики стану банкрутства; графічної інтерпретації – при обробці статистичних даних, їх відображенні у вигляді рисунків; порівняльний метод; метод аналізу і синтезу; метод сходження від абстрактного до конкретного.

Інформаційною базою дослідження слугували фундаментальні положення теорії державного управління, дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, дані українських та міжнародних урядових і неурядових організацій та установ, органів державної влади у сфері регулювання процедури банкрутства підприємств, причин такого явища, та визначення шляхів запобігання такому явищу, матеріали мережі Інтернет; матеріали практичних напрацювань виконавця магістерської роботи.

Нормативну основу роботи складають закони України, укази та розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, інші нормативні акти органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування України.

За результатами дослідження опубліковано статтю «Діагностика причин банкрутства підприємств ВАТ ХК «Краян та ПАТ «Одеська ТЕЦ» у збірнику Науковий студентський вісник. - № 2. – 2017. – Одеса: ОНЕУ, 2017.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Поняття «банкрутства» є багатоаспектним і доволі складним, із різними підходами до розуміння та відмежування його від поняття «неплатоспроможності». Вважаємо, що в умовах вибраної теми дослідження доцільно було використовувати підхід, де поняття «банкрутства» та «неплатоспроможності» вживаються як синоніми, що в свою чергу показало, що поняття «банкрутство» не є суто юридичним, а є суміжним поняттям.

2. Для досконалості у виявленні ознак банкрутства підприємства повинно бути враховано усі етапи аналізу фінансових факторів, що призвели до неплатоспроможності, та визначення можливості санації підприємства санації підприємства (аналіз необоротних активів; аналіз оборотних активів; аналіз власних оборотних засобів; поглиблений аналіз дебіторської; аналіз кредиторської заборгованості; аналіз прибутковості підприємства; аналіз витрат на виробництво; аналіз використання трудових; аналіз інвестицій та інновацій; аналіз об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення).

3. Найбільш важливими факторами (передумовами) банкрутства підприємств є внутрішні фактори, адже вони не мають постійної основи, не носять фоновий характер, а виникають у зв'язку, перш за все, неефективним управлінням підприємством.

4. Для запобігання виникнення банкрутству підприємствам варто правильно прогнозувати діяльність та своєчасно виявляти фактори, що до нього приводять. Варто постійно здійснювати моніторинг та аналіз ризиків на майбутні періоди.

5. До неплатоспроможного підприємства, неплатоспроможність якого визнано судом, можуть застосовуватися різні процедури, але найважливішою є процедура санації, адже тільки за допомогою неї можна відновити платоспроможність боржника, яка повинна бути виконана чітко за планом санації, який затверджується господарським судом.

6. Важливе значення має і ліквідаційна процедура, а саме її тривалість, адже швидше виведення з ринку підприємств банкрутів сприяє оздоровленню економіки та надає можливості входу на ринок новим суб'єктам господарювання.

7. Одеський регіон є економічним центром південної України. Найбільша кількість підприємств в регіоні приходить на оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 20,72% сільське, лісове та рибне господарство – 20,17%%.

8. Одеський регіон займає 3 місце серед Українських регіонів по кількості справ про банкрутство в судах, однак за останні роки їх кількість зменшується.

9. Процедура банкрутства підприємств в Одеському регіоні направлена переважно на ліквідацію, а не на відновлення платоспроможності підприємств-банкрутів, що характеризує інститут банкрутства із негативної сторони.

10. Реформування у сфері регулювання процедури банкрутства має передбачити:

а) продаж майна банкрутів виключно на аукціоні через електронну торгову систему, яка складається з центральної бази даних (право власності на яку належить державі) та авторизованих електронних майданчиків, які підключаються до ЦБД по протоколах відкритого API;

б) погодження ліквідатором ціни та умов продажу незаставного майна з комітетом кредиторів, а заставного майна із забезпеченим кредитором;

в) зниження ціни на першому повторному аукціоні можливе тільки за згодою забезпеченого кредитора;

г) покриття погоджених забезпеченим кредитором витрат ліквідатора на утримання, збереження та продаж предмета забезпечення, з коштів отриманих від його реалізації;

д) гарантовану винагороду ліквідатору від продажу майна;

е) визначення переліку судових рішень, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку;

є) встановлення граничних строків стадії розпорядження майном

11. Важливим елементом реформування у сфері регулювання процедури банкрутства є процедура досудової санації, яка застосовується у більшості країн, і свідчить про важливість саме досудової санації перед судовою. Однак така процедура як досудова санація рідко застосовується до підприємств в Україні.

9. Основними напрямками запобігання банкрутству підприємств в Одеському регіоні є:

- а) впровадження технологічних нововведень в роботі підприємств;
- б) удосконалення чи заміна устаткування на підприємстві;
- в) впровадження в роботу підприємств ресурсозберігаючих технологій.
- г) підвищення конкурентоспроможності продукції (якість продукції, впізнаваності продукції);
- д) підвищення кваліфікації працівників на підприємствах, залучення вищої кваліфікації;
- е) покращення ефективності організації роботи і системи виробництва, що забезпечить підвищення продуктивності роботи будь-якої виробничо-господарської системи;
- є) покращення стилю управління, що поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми, контрагентами, партнерами;
- ж) розвиток мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України, 16 січня 2003 року № 436 –IV із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15/>
2. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / Терещенко О.О. – К.: КНЕУ. - 2000. – 412 с.
3. Третяк О. Про проблему банкрутства підприємств. // Економіка України. – 2000. - № 2. – С. 46-50
4. Андрущак Є.М. Удосконалення інституту банкрутства // Фінанси України. – 2001. - № 9. – С. 29-37
5. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. Серия «Библиотека финансового менеджера». Вып. 3. - К.: Ника-Центр. - 1999. – 512 с.
6. Шеремет А.Д. Финансы предприятий: ученик / Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С. – М.: ИНФРА-М. – 1999. – 343 с.
7. Голощапов Н.А. Словарь-справочник аудитора /Голощапов Н.А. – М.: «Экзамен», 1999. – 384 с.
8. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі // Вісник ЖДТУ. – 2005. - № 2. – С. 256- 261
9. Ляшенко Г. Банкрутство в системі державного регулювання // Науковий вісник. –1999. - № 1. – С. 103-108
10. Лосєва М.С. Процедура банкрутства – ефективний важіль примусового удосконалення систем управління суб'єктами господарювання // Регіональні перспективи (Полтава). – 2000. - № 2. – С. 200-201
11. Берест М.М. Критичний аналіз змісту економічної категорії «банкрутство» // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. - № 29. - С. 69-72
12. Герасимова В.Я. Учетно-аналитическое обеспечение диагностики предприятия в условиях несостоятельности (банкротства): автореф. дис.

к.э.н.: спец. 08.00.12. /Герасимова В.Я. – Ростов-на-Дону: Рост. гос. экон. ун-т «РИНХ», 2006. – 27с.

13. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі № 14 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 19.01.2006 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06/conv/page1>

14. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 430 с.

15. Савицкая Г. В. Экономический анализ: учеб. / Г. В. Савицкая. – [12-е изд., испр. И доп.] – М.: Новое знание, 2007. – 679 с.

16. Серединська В. М. Економічний аналіз: навч. посіб. / Серединська В. М., Загородна О. М., Федорович Р. В. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. – 624 с.

17. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній – К.: Знання, 2008. – 487 с.

18. Костенко Т. Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навчальний посібник / Т. Д. Костенко [та ін.]. – [2-ге вид., перероб. и доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

19. Андреева Г. І. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Г. І. Андреева, В. А. Андреева. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 353 с.

20. Ситник Л.С. Напрями вдосконалення механізму банкрутства підприємств в Україні // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №4,Т.3. – С. 300

21. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України в редакції від 23.03.2017 № 2343-17 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440

22. Одеська область Паспорт області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://region.odessa.gov.ua>
23. Одеська обласна державна адміністрація. Про Одещину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.odessa.gov.ua/info/pro-odewinu/harakteristika/>
24. Положення про транспортний кластер. Одеська обласна рада, 26 серпня 2011 року № 212-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://morhoz.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=34642&id=119>
25. Щодо перспектив створення морських кластерів в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/987/>
26. Мережа доріг. Служба автомобільних доріг в Одеській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://odessavtodor.com/setka-dorog>.
27. Виробництво основних сільськогосподарських культур за регіонами на 1 жовтня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
29. Статистична інформація // Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>.
30. Всеукраїнська експертна мережа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4340>
31. Галасюк С. С. Проблеми розвитку туристичної діяльності в Одеському регіоні // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – Вип. 35. - С. 160-167
32. Воробйова О.А. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в південних районах Одеської області // Економічні інновації: Зб. наук.пр. – Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2011. – Вип. 44. – С. 46-56
33. Бровкова К.В. Проблеми формування туристичного кластеру Одеського регіону. // Сталий розвиток економіки. - 2010. - №3. - С. 104-111
34. Ніценко В. С. Проблеми сталого розвитку Одеського регіону // Бізнес-Інформ. - 2013. - № 7. - С. 69-73.

35. Синельник Л. С. SWOT-аналіз як один із можливих інструментів оцінки факторів впливу на платоспроможність підприємства // Економіка та держава. – 2012. – №10. – С. 62–64
36. Вагнер І.М. SWOT аналіз як інструмент стратегічного аналізу // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – КНЕУ, 2009.-№4(20). – С.81-84
37. Майсак О. С. SWOT-анализ: объект, факторы, стратегии. Проблема поиска связей между факторами // Прикаспийский журнал: управление и высокие технологии. – 2013. – № 1 (21). – С. 151- 157
38. За рік в Україні збанкрутували 1,5 тисяч компаній, понад 2 тисячі - на черзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/02/7/620113/>
39. Смірнова П. В. Особливості використання коефіцієнтного аналізу ліквідності та платоспроможності на підприємствах роздрібної торгівлі / П. В. Смірнова, Н. О. Власова // зб. наук. пр. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – Вип. 3(39). – С. 212-220
40. Смірнова П. В. Види ліквідності та платоспроможності підприємства // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. – Харків: ХДУХТ, 2005. – Вип. 1. – С. 226-233
41. Олександренко І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 6. - С. 419-426
42. Аналіз промисловості Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaeconomic.com/ulens-1677-2.html>.
43. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch/>
44. Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
45. Как не платить кредиторам 1 млрд. гривен. Мастер-класс банкротства Одесской ТЭЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corr-icps.com.ua/kak-ne-platyt-kredytoram-bankrotstvo-odesskov-tets>.

46. Через ліквідацію ТЕЦ сотні тисяч одеситів можуть залишитись без тепла [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankruptcy-ua.com/news/7712>.

47. Єпіфанова І.М. Банкрутство підприємств: спектр невирішених проблем // Економіка: реалії часу. 2017, № 1 (29)

48. Банкрутство по-українськи: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/bankrutstvo-poukravinski-problemi-ta-perspektivi.html>.

49. Досудова санація як засіб уникнення банкрутства підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneopinions/1621>.

50. Інтерв'ю: Прес банкрутства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrjurist.com/?article/1206>.

51. Прес банкрутства / Дмитро Ябраменко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://trustedadvisors.ua/blog/bankruptcy-results-of-the-year/>.

52. Зустріч щодо проекту закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення ефективності процедур банкрутства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/zustrich-schodo-proektu-zakonu-ukraini-pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-zakoniv-ukraini-schodo-pidvischennya-efektivnosti-protsedur-bankrutstva>.

53. Степанов В.В. Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии.– М.: Статут, 1999. – С. 9

54. Храпкіна В.В. Адаптація світового досвіду антикризового управління в Україні / В.В. Храпкіна, О.П. Чучко // Технологический аудит и резервы производства. – № 17(21). – 2015

55. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.

56. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / за ред. О.В.Мозенкова. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2003. – 272 с.
57. Управління фінансовою санацією. / Грачов В.І., Косарева І.П., Прохорова В.В., Кузенко Т.Б. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2004. – 208 с.
58. Соколенко В.А. Санационный менеджмент: реалии, проблемы, решения. – Харків: Основа, 2001. – 250 с.
59. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
60. Управління фінансовою санацією підприємства / С.Я. Салила, О.І. Дадій, Н.В. Несторенко, О.В. Серебряков. – Запоріжжя: ГУ “ЗІДМУ”, 2005. – 238 с.
61. Трач В.П. Лізинг: теоретичні аспекти та практика (на прикладі автотранспортних засобів). – Львів: Вид-во Держ. ун-ту “Львівська політехніка”, 1999. – 436 с.
62. Руденко Є.М. Сучасні тенденції банкрутства в Україні та заходи запобігання неплатоспроможності вітчизняних підприємств / Є.М. Руденко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 5. – Ч. 3. – С. 21–25
63. Тимош І.М. Організаційно-методичний механізм запобігання банкрутства підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №6. - С. 23-25
64. Прушківський В.Г. Стратегія запобігання банкрутства підприємства // Економіка і держава. - 2011. - № 8. - С. 18-20
65. Никитина Н. Антикризисное финансовое управление предприятием: исследование фактов внутренней и внешней среды // Проблемы теории и практики управления. - 2007. - № 7. - С. 91-101
66. Телін С.В. Антикризове управління як засіб запобігання банкрутства підприємств // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2010. - № 5. - Т.2. - С. 216-219

67. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: Монографія. - К.: КНЕУ, 2009. - С. 153-158

68. Тинний І.В. Становлення інституту банкрутства підприємств в Україні // Економіка України. - 2006. - № 8. - С. 40-41.